

«Humaniorakrisa»

Forskningspolitikens konsekvens?

Bjarne Hodne

bjarne.hodne@broadpark.no

Abstract

Consequences of New public management, request to relevance, reduced space of time to scientific work and more demand to the scientists to work in projects are threats to the assignment universities have in the society according to the Swedish book *Det hotade universitetet*. Reports from evaluations in Norway give support to these opinions. What is the reason to the situation?

The article takes the Faculty of humanities, University of Oslo, as starting point to show in what way the implementation of research politics with emphasis on relevance and financial earnings undermines the humanities both in a financial and in a prestigious way.

To solve the crisis, we need politicians with visions and ability to develop a policy that accept the humanities as a important branch of science, even though the humanities are not profitable.

Keywords:

- *government papers on research*
- *New Public Management*
- *Bologna process*
- *university reform*
- *relevance of the humanities*

I boka *Det hotade universitetet* fra 2016 advarer en rekke svenske toppakademikere mot at universitetet:

blir ett offer för den utopism som fundamentalismen vilar på – och inte heller för byråkratisering, marknadstänkande och medelmåtlighet. I det projektsamhälle som alltmer tar form och där tiden, resultaten och utvärderingar är centrala, framstår nämligen akademins och vetenskapens sätt att fungera som provocerande. [...] Stora delar av den offentliga verksamheten lever idag under trycket av kortsiktig resultatrelevans (Öberg et al.:7).

Denne situasjonen er gjenkjennelig for norske universitets- og høyskoleansatte. Allerede i 2010 la en departementsoppnevnt

arbeidsgruppe, kalt *Handlingsromutvalget*, fram en rapport som blant annet konkluderte slik:

Evalueringsforskerne finner at de foreliggende undersøkelsene kan peke i noe ulike retninger. Likevel finner de det sannsynlig at ansatte i mange fagmiljøer har kommet i en situasjon der det er blitt vanskeligere å finne tid til forskning, og særlig sammenhengende tid. I evalueringsrapporten sies det at arbeidet med nye studietilbud, økt vekt på veiledning og tilbakemelding og administrativt arbeid kan ha medført redusert tid til forskning. Blant resultatene i en nasjonal undersøkelse om arbeidsvilkår i norsk forskning (utført av NIFU STEP ved årsskiftet 2007–2008) er det verdt å merke seg følgende konklusjoner:

– ansatte opplever at gjeldende organisasjonsformer innen administrasjon og undervisning bidrar til mindre sammenhengende tid til forskning.
– et flertall av respondentene er misfornøyd med tilgangen til økonomiske ressurser, og opplever at forventningen om å skaffe ekstern finansiering har økt fra de ble ansatt. Arbeidsbelastningen har økt, demokratiske organer har mistet innflytelse, forskningsmulighetene og – friheten er kommet under press. Denne virkelighetsoppfatningen må tas på alvor slik at de ansatte i større grad kan få arbeidsforhold som gjør dem i stand til å utføre de forpliktelser de har etter universitets- og høyskoleloven (*Handlingsrom for kvalitet* 2010:33–34. To av arbeidsgruppens medlemmer, Abelia-direktør Paul Chaffey og Arvid Hallén, direktør Norges forskningsråd, tok dissens på dette).

Den svenske boka og den norske rapporten gir et generelt bilde av forholdene ved de høyeste utdanningsinstitusjonene i de to landene. Hvordan kan tilstanden i Norge bli forklart når politikere, uansett hvilken regjering som sitter, hevder at det satses mer på norsk forskning enn noen gang? Er satsingen feilslått eller inneholder forskningspolitikken elementer som skaper denne bekymringsfulle situasjonen?

Forutsetningene for en krise

For å finne svar på spørsmålet velger vi å ta situasjonen ved Det humanistiske fakultet (HF) ved Universitetet i Oslo (UiO) som case, ikke minst fordi Bjarne Rogan i fire år var dekan ved fakultetet, og i kraft av denne posisjonen hadde innflytelse på den forskningspolitikken som formet dets forsknings- og utdanningspolitikk. De forskningspolitiske rammebetingelsene som er førende

for institusjonene og som i siste instans får følger for det vitenskapelige personalets arbeidssituasjon, kan deles inn i to hovedgrupper, eksterne betingelser og institusjonsinterne betingelser.

De eksterne betingelser

Det er i hovedsak tre eksterne faktorer som virker inn på institusjonenes rammebetingelser.

1. En ny styringsideologi ble innført i offentlig sektor i Norge på 1980-tallet. Effektivitet i sektoren skulle sikres gjennom konkurranse. Stor vekt ble lagt på strategiske styringsdokumenter, ansatt ledelse, rapporteringsregimer, resultatindikatorer og insitamentter som blant annet resultatlønn. Denne måten å styre offentlig sektor på, inkludert universitetene og høyskolene, er hentet fra næringslivet og kalles New Public Management (NPM). NPM kommer ikke minst til uttrykk gjennom systemet med plandokumenter som lenker organisasjonsnivåenes strategiarbeid sammen. Plandokumentene skal sikre måloppnåelse og økonomisk inntjening. De politiske styringssignalene går fra toppen i organisasjonen nedover til institusjonens grunnenheter. Enhetene skal på dette viset bidra i arbeidet med å nå institusjonenes overordnede målsettinger.

2. Den andre eksterne betingelsen har sitt utgangspunkt i EUs ønske om standardiserte gradsystemer i Europa. *Bologna-prosessen* er navnet på det europeiske samarbeidet som hadde som mål å skape en felles europeisk form på høyere utdanning. *Kvalitetsreformen* er det norske resultatet av Bologna-prosessen. Vi fikk en ny gradsstruktur (bachelor -, master-, Ph.d.) og et nytt finansieringssystem ble lansert, karakterisert ved det såkalte tellekantsys-

temet. Økonomien i UH-sektoren styres gjennom studiepoeng, produksjonspoeng (vitenskapelige publikasjoner) og basisfinansiering. I forskningsmeldingen *Vilje til forskning* (2004–2005) ble rammene for disse nye systemene introdusert.

3. Den tredje eksterne faktoren som preger vilkårene for arbeidet ved universitetene og høyskolene, er de stortingsvedtatte forskningsmeldingene med sine klare prioriteringer og føringer. Det er fire meldinger etter år 2000 som tydelig viser politisk vilje til å utnytte forskningsbasert kunnskap i arbeidet med å løse globale så vel som nasjonale utfordringer, alt fra klimakrisen, styrking av velferd og helse til støtte til næringsutvikling.

I *Vilje til forskning*, St. meld. 20 (2004–2005) ble en felles finansieringsmodell for UH-sektoren annonsert. Finansieringsmodellen ble lagt fram i St.pr. nr. 1 (2005–2006). *Vilje til forskning* la vekt på internasjonalisering sammen med nyskaping og innovasjon som satsingsfelt. Realfagene ble spesielt løftet fram. Tematiske satsingsområder var energi og miljø, hav, mat, materialer og nanoteknologi samt bioteknologi. Tre år etter kom det en ny forskningsmelding, *Klima for forskning*, St.meld. 30 (2008–2009). Satsingsområdene var knyttet til globale utfordringer med vekt på klimakrisen og nye energiformer. Videre skulle norsk forskning bidra til resultater som kunne brukes på feltene:

- bedre helse og helsetjenester,
- velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse,
- kunnskapsbasert næringsliv i hele landet,
- næringsrelevant forskning på strategiske områder,

- effektiv utnyttelse av resultater og ressurser,
- Nordområdeproblematikken.

I 2012 kom så St.meld. 18 (2012–13) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*. Stortingsmeldingen viderefører satsingsområdene som ble lagt fram i *Klima for forskning*. Forskningspolitikken er fortsatt rettet inn mot fem strategiske mål. Vitenskapelig virksomhet skal bidra til å møte globale utfordringer særlig innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi, samt helse. Forskningsresultater skal bidra til å minske sosialt betingede helseforskjeller og fremme helse- og omsorgstjenester av høy kvalitet. Velferdspolitikken og profesjonsutøvelse i velferdstjenestene skal være forskningsbasert og det samme gjelder næringsliv i hele landet, næringsutvikling innenfor områder som mat, maritim næring og reiseliv. Energi, miljø, bioteknologi, IKT og nye materialer/nanoteknologi skal gis prioritet. Satsingene videreføres i *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2014*, St. meld. 7 (2014–2015).

Sammenfattende kan vi si at universitetene og høyskolene sammen med instituttsektoren skal skaffe fram den kunnskapen som etterspørres i forskningsmeldingene og dermed bidra til å skape vekst og velferd for fellesskapet. Derfor er forsknings-satsingene i overveiende grad preget av nytte- og relevanstekning. Dermed oppstår det en asymmetri fagfeltene mellom. En følge av dette blir en skjev økonomisk fordeling når prosjektmidler skal hentes inn, ikke minst fordi kildene til forskningsøkonomi (NFR og EU) er preget av den samme nyttetenkningen og krav om forskningsprosjektens samfunnsrelevans. Innenfor denne rammen er det liten plass til humanistisk forskning. Dette har igjen implikasjoner når universitetene og høyskolene skal imple-

mentere den nasjonale forskningspolitikken i egen virksomhet.

Hvordan forholder institusjonene seg til NPM, Kvalitetsreformen, finansieringssystemet og forskningsmeldingenes prioriteringer? Det er i denne sammenhengen vi bruker HF ved UiO som eksempel når vi ser på de institusjonsinterne betingelser for vitenskapelig virksomhet.

De institusjonsinterne betingelser

1. Instituttstrukturen

Hvordan fakultetets instituttstruktur på best mulig måte tok hånd om ulike fagdisipliner, kom raskt under debatt så snart NPM ble introdusert i offentlig sektor. Var man tjent med grunnenheter med mindre enn fem ansatte, og var det administrativt holdbart ut fra et økonomisk og effektivitetssynspunkt med mellom 30 og 40 institutter?

Tidlig i 1990-årene satte derfor HF-ledelsen ved UiO i gang et arbeid for å omstrukturere instituttene. Prosessen ble drevet fram av behovet for å styrke fagmiljøene. De instituttene som kunne støtte opp om hverandres faglige virksomhet ble slått sammen og nye, større enheter ble etablert. Nye fagtilbud kom i kjølvannet av omstruktureringen, tilpasset det man mente ville være relevant for samfunnet. Formidling av humanioras betydning og plasseringen av fagporteføljen i en internasjonal kontekst ble prioritert. HF forsøkte med andre ord å være på offensiven i forhold til samfunnsbehovene. Endringene kom som et resultat av en valgt strategi på fakultetsnivå. De endringene som senere fulgte, er i langt større grad et resultat av tilpasningen HF måtte gjøre etter vedtak fattet på politisk hold utenfor institusjonen.

Kvalitetsreformen skapte behov for en ny instituttstruktur. Syv institutter ble etablert (Fakultetsstyresak 16/2004). Den første

store instituttreformen tidlig på 1990-tallet hadde som hovedhensikt å styrke fakultetets faglige virksomhet. Den instituttreformen som kom i 2004 var derimot en konsekvens av kvalitetsreformen og en ny finansieringsordning for institusjonene. Nye institutter skulle ta hånd om utformingen av nye studieprogram som i større grad enn før skulle gi muligheten til å få fram tilbud på tvers av gamle faggrenser. Men av større betydning var evnen instituttstrukturen skulle ha til å hente ut penger ved å produsere studiepoeng. Studieopplegg som var interessante og relevante for studentene førte til studentvekst på populære emner og studieretninger. Dette gav økonomisk uttelling. Fagtilbud man ønsket å holde oppe tross lav inntjeningssevne, ble finansiert ved overføring av økonomi fra de mer lukrative studietilbudene. Ny instituttstruktur hadde dessuten som intensjon å øke tverrfagligheten innad i og mellom grunnenhetene. Forskergrupper ble etablert for å hente ut prosjektmidler fra EU og NFR. På dette viset mente man at den vitenskapelige produksjonen ville øke og gi uttelling økonomisk gjennom produksjonspoeng for utgitte publikasjoner.

Den ytre betingelsen Bolognaprosessen / Kvalitetsreformen slår altså ut i en ny instituttstruktur som skal tilpasse fakultetet først og fremst til den nye finansieringsmodellen. De øvrige ytre betingelser «Forskningsmeldingene» og «NPM» tilpasser UiO og HF seg gjennom utformingen av strategiske planer og ikke minst gjennom samspillet mellom nivåenes styringsdokumenter.

2. Strategiske planer

En ny strategiske plan for fakultetet for perioden 2005–2009, ble lagt fram og vedtatt 19.10. 2005 i fakultetsstyret (Fakultetsstyresak 25/2005). Samspillet mellom nivåene fakultet/grunnenhet er omtalt i framleggsnotatet på følgende vis:

Fakultetet har i utviklingen av strategisk plan lagt stor vekt på samspill og samarbeid med grunnenhetene [...] Det er en viktig forutsetning at grunnenhetenes styrer og ledelse forplikter seg i forhold til planen og planlegger og prioriterer sin virksomhet gjennom egne styringsdokumenter på en slik måte at felles mål og ambisjoner oppnås (Fakultetstyresak 25/2005, Saksopplysninger).

Forholdet mellom HF's strategiske plan og universitetets tilsvarende plandokument er beskrevet slik: «Fakultetets plan har samme virksomhetsperiode og samme oppbygging og kodeverk som universitetets strategiske plan» (Fakultetstyresak 25/2005).

Det er med andre ord foreløpig ikke snakk om faglige og forskningspolitiske føringer fra sentralt nivå ned på fakultetsnivået. Dette er et trekk ved planverket som slår sterkere og sterkere inn etter hvert som forskningsmeldingene i økende grad tydeliggjør de politiske satsingsområder. HF's strategiske plan for 2005–2009 omtaler også økonomi og forskningsbetingelser. Med hensyn til økonomi, skal midler fordeles til enheter og fagmiljøer på grunnlag av forskningsproduksjon og kvalitet (Strategisk plan F.1.:4). Her slår konkurranseelementet og finansieringsmodellen inn. Videre skal det foretas strategiske interne omfordelinger mellom fastlønnsbudsjett og driftsbudsjett og arbeides for økt ekstern forskningsfinansiering fra nasjonale og internasjonale kilder (Strategisk plan F.3.:4). Den forskningstiden som er tilgjengelig for den enkelte skjermes og man skulle motvirke fragmentering av forskningstiden (Strategisk plan F.4.:5).

Hovedpunktene i den strategiske planen kan oppsummeres på følgende vis: Rammebetingelsene for forskeren skal ivaretas gjennom sterke grunneheter, skjerming av

forskningstiden, omdisponering av økonomiske midler og oppbygging av kompetanse og nettverk for å hente inn penger fra NFR og EU. Det er et samspill mellom grunnenhetene og fakultet som skal realisere målsettingene. Kopling til sentralt nivå's overordnede prioriteringer er ikke synlige i planen. Faglige prioriteringer skjer på fakultetets egne premisser.

Men hvordan er så utviklingen videre slik den fremkommer i årsrapporter, årsplaner og strategiske planer? Forskerens situasjon er ikke lenger så tydelig i senere dokumenter på fakultetsnivået. I 2011 kom det nye retningslinjer for forskningstermin som vel må oppleves som et økt krav til produktivitet for å få innvilget en lengre periode med sammenhengende tid til vitenskapelig arbeid. Vi ser videre av dokumentene hvordan forskningsmeldingene etter hvert slår inn med hensyn til prioriteringer på sentralt nivå. I HF's årsplan for 2012–2014 blir samspillet mellom fakultetsnivå og overliggende nivå tydeliggjort med hensyn til forskningsprioriteringer. NPM, effektivitet og relevans presser på.

I HF's årsrapport for 2011 blir fakultetets svake økonomiske situasjon behandlet. Årsaken til den bekymringsfulle finansielle situasjonen var at UiOs strategiske tildelinger som blant annet har forskningsmeldingens prioriteringer som utgangspunkt, gikk andre steder enn til HF. Dermed svekkes HF's økonomi. De videre konsekvensene av en slik sentral politikk ser vi i årsplanen 2013 for HF. I innledningen til planen står det at «HF har fått klare føringer [fra universitetsstyret] om å arbeide for mer robuste fagmiljøer gjennom bl.a. samarbeid og tverrfaglighet. Disse føringene må legges til grunn for alle årsplantiltakene». HF er kommet i den situasjonen at instituttstrukturen som organisasjonsform ikke henter inn de nødvendige midlene gjennom finansieringsmodellen. Fagmiljøene er ikke

så relevante at de fanger opp de strategiske satsingene som universitetet sentralt legger opp til, og som er tilpasset for en stor del de politiske prioriteringer som er lagt fram i forskningsmeldingene. Dessuten er en rekke mindre fag utsatt for studentsvikt, noe som virker negativt inn på inntjeningen gjennom studiepoeng. I HF's plandokumenter ser vi nå grep for å komme ut av denne pressete situasjonen. Man velger tilpasningslinjen. Begreper som «innovasjon», «samfunnsrelevans» og «arbeidslivsrelevans» dukker opp i fakultetets plandokumenter. Det fremmes krav til grunnenhetene om økt internasjonalisering og forsterket satsing på prosjektsøknader til NFR og EU for å hente inn penger til forskning. I tillegg blir fakultetets faglige prioriteringer sterkere og penger deles ut til institutter og miljøer som er kvalitetssikret etter visse kriterier. I Årsplan 2015–2017 fortsetter satsingen på EUs program Horizon 2020 og NFRs programmer sammen med konkretisering av humanioras bidrag til de store samfunnsutfordringene. Her svarer man opp både EUs Horizon 2020 og Stortingsmeldingen *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024*. Tydeligere blir ikke HF's vilje til å tilpasse seg den rådende forskningspolitiske situasjon. Noe annet valg har da fakultetet tydeligvis heller ikke slik den politiske situasjonen var.

Fakultetets strategiske plandokumenter understøtter Universitetet i Oslos strategi (UiO 2020) og følger inndelingen fra UiO 2020 i fem målområder. HF's institutter lager egne strategiske planer innenfor rammen av UiO 2020 og HF's strategi. Strategiene skal kunne følges opp gjennom indikatorer. På felt der det er vanskelig å utvikle indikatorer vil det være aktuelt å gjennomføre periodiske undersøkelser for å avgjøre om fakultetet lykkes i sine strategier.

Styringsdokumentenes funksjon endret karakter over tid og ble mer og mer styrt av

NPM. Fra å være måldokumenter for hvert nivå, koples først instituttnivået på fakultetets strategidokument for å bidra til å fremme fakultetets totale forsknings- og utdanningspolitikk. Deretter får vi ganske raskt en kopling videre oppover i systemet til høyeste overliggende nivå. Fakultetene med støtte fra instituttene skulle i fellesskap realisere universitetets langtidsplaner. Disse er i stor grad utformet som et svar på de prioriteringene politikerne har fremmet gjennom forskningsmeldingene. Styrings-signalene går nå fra toppen i organisasjonen ned til grunnenhetene. Kombinert med en økende tendens til å ha ansatte i stedet for valgte ledere, får man innslag av lojalitetsbindinger oppover i organisasjonen. Følelsen blant forskere av i stigende grad å bli styrt i sin virksomhet er forståelig.

Virkningen av samspillet mellom ytre og interne betingelser

HF tilpasser seg kvalitetsreformen med ny gradsstruktur og nye studieprogram. Instituttstrukturen på fakultetet endres for å håndtere økonomien i forhold til finansieringsmodellen. HF tilpasser seg videre styringsstrukturen gjennom å følge opp koplingen av nivåenes strategiske dokumenter. Sentralt nivå er avhengig av faglig støttende aktivitet fra fakultetene for å innfri de nasjonale politiske målsettinger for forskningen. I en slik sammenheng har HF mindre å bidra med, selv om fakultetet har forsøkt å spisse sin relevansprofil. Da ikke alle miljøer faller inn under denne profileringen samtidig som instituttstrukturen ikke gir så god økonomisk inntjenings effekt som forutsetningen var, kommer HF i en økonomisk utsatt posisjon som sentralt nivå ønsker å bedre – for at ikke HF's bidrag oppover i systemet skal svekkes. Dermed må HF foreta prioriteringer gjennom opprettelse av faglige satsingsområder. Ikke alle

fagfelt er like relevante og ikke alle fagfelt omfattes av de interne prioriteringene. Disse står dermed i fare for å svekkes ytterligere. Det er tydeliggjort i det foregående hvordan forskerens arbeidsbetingelser ikke lenger er i fokus, noe som vi så allerede ble dokumentert gjennom Handlingsromsutvalgets rapport fra 2010. Forskningstid var tidligere en rett for det vitenskapelige personalet – nå er den blitt et forhandlingskort for arbeidsgiversiden og en ressurs til fordeling. Forholdene har ikke bedret seg i de siste seks årene etter fremleggelsen av *Handlingsrom for kvalitet* i 2010. Ved å bli styrt gjennom forskningsmeldinger og NPM, svekkes humaniora som forskningsfelt. Humaniorakrisen blir en realitet. For å unngå å komme i en slik krisepreget situasjon, har HF forsøkt å tilpasse seg helt fra 1990-årene. Noen vil påstå at denne strategien ikke har vært vellykket. Fakultetet burde tatt andre valg. Det er et annet valg å ta og det er å få til en reform av hele systemet – en reform HF ikke kan få realisert på egenhånd. Er det likevel noen strategiske valg i fortiden som burde vært vektlagt mer for å få justert en utvikling som tydelig går i humanioras disfavør?

Noe å lære av fortiden?

Vi finner kanskje et svar i *Strategisk plan for Det humanistiske fakultet 2005–2009*, lagt fram av dekan Bjarne Rogan. I forordet til planen finner vi disse sentrale formuleringene:

Når fagenes legitimeringsgrunnlag og verdisett ikke lenger automatisk sammenfaller med det omgivende samfunns, blir humanioras egenforståelse stilt overfor utfordringer. [...] Vårt svar på utfordringene må ikke være å ydmykt bøye av og å tilpasse oss raskest mulig til et akselererende endringsløp. I stedet må vi

balansere mellom på den ene siden en nødvendig faglig og organisatorisk fornyelse, og på den andre siden vern av områder og tradisjoner vi ikke må miste.

Stikkord og hvordan humanioras synlighet best kan gjenvinnes, er kvalitet og relevans – kvalitet og atter kvalitet i forskning, utdanning og formidling, og relevans og åpen dialog i forhold til samfunnets ønsker og behov (*Strategisk plan for Det humanistiske fakultet 2005–2009*:1).

Humaniorakrisen som oppstod i tiden etter Rogans dekantid kan ikke tilskrives hans etterfølgere i vervet. Det er det kortsiktige økonomiske relevansbegrepet som har presset de humanistiske fagene ut på sidelinjen. Men Rogans formaning om faglig og organisatorisk fornyelse på humanioras egne premisser samtidig som fakultetet verner om fagfelt og tradisjoner, har dessverre blitt overdøvet av kravet om forskningens bidrag til bedret økonomisk avkastning i næringslivet. Et snevert nyttebegrep går foran fremming av grunnleggende menneskelige og samfunnsmessige verdier. Dette er et syn på forskningens betydning i samfunnet som først og fremst er introdusert av politikere. Og her er det nok slik at universitetene og høyskolene ikke har hatt den nødvendige styrke til å være med på å endre politikernes syn på vitenskapens samfunnsbetydning. Man har i for liten grad sett virkningen av de ytre betingelser på vilkårene for forskningen, og heller ikke lagt tilstrekkelig vekt på et kritisk perspektiv på disse betingelsenes innflytelse på den institusjonsinterne utformingen av organisasjonsutviklingen og utmeislingen av en egen forsknings- og utdanningspolitikk på institusjonsnivå.

Nye utfordringer

Er det lys i tunnelen? Ja, men lumenverdiene er lave. I negativ retning trekker forsk-

ningsmeldingene som ikke endrer profil. I samme retning trekker også *Produktivitetskommissjonens delinnstilling 2* (NOU 2016:3) som kom i februar 2016. Problemkomplekset kommisjonen tar opp er: hva vi skal leve av etter oljen? Svaret er kunnskap, innovasjon og teknologiutvikling.

For å lykkes med omstillingen er det særlig følgende punkter kommisjonen trekker fram som er relevante for oss i vår sammenheng: Mer «kreativ destruksjon»: Legg ned forskning som ikke leverer, mer satsing på realfag og teknologi som kan bidra til innovasjon (NOU 2016:3: kap. 5:80f).

Produktivitetskommissjonens delinnstilling er ikke heldig for den humanistiske forskningen i Norge – om den ikke vil gjøre seg samfunnsnyttig forstått som et fagområde som kan styrke samfunnsøkonomien. Sett på denne bakgrunn er regjeringens beslutning om å fremme en humanioramelding gledelig og gir grunn til å håpe på mer lys i tunnelen, selv om vi i statsrådets invitasjon til å komme med innspill nok en gang møter begrepet «relevans».

Ministeren ber om innspill til fire punkter: Fagintern relevans (med vekt på originalitet og internasjonalt gjennomslag), samfunnsrelevans, arbeidslivsrelevans og bidrag til skole og lærerutdanning. Bortsett fra første punkt er kravet til forskningen igjen å bidra til løsning av samfunnsproblemer. Forskningens egenverdi og aksept for langsiktigheten i vitenskapelige prosesser er fraværende.

Innspill fra miljøene blir av største viktighet om ikke humaniora nok en gang skal måtte kjempe seg til plass blant de fagområdene som kan bidra til økonomisk avkastning – uten å lykkes. Statsråd Røe Isaksen har kastet ut en redningsbøye til humaniora. Han må få svar på sine fire punkter. Men dette må ikke være det eneste han får tilbakemelding på. Hva vi trenger av

viten i dag for å løse akutte omstillingsproblemer grunnet sviktende avkastning av petroleumsrelatert industri, må ikke skygge for forskningens verdi i et langsiktig perspektiv. En satsing på en bred kunnskapsberedskap som ivaretar samfunnets grunnleggende behov på et spekter av felter, kan og skal ikke være knyttet utelukkende til økonomiske konjunktursvingninger.

Innenfor et slikt resonnement har humaniora en plass og en fremtid som samfunnsrelevant forskningsfelt. Derfor er Humaniorameldingen viktig og derfor er innspillene til meldingen av avgjørende betydning for fremtiden til norsk humanistisk forskning. Situasjonen krever visjoner og vilje til omstilling fra ledelsesnivået ved institusjonene. Videre må man gjennom politisk arbeid få gjennomslag for en erkjennelse hos beslutningstakerne av humanioras plass innenfor det totale forskningsuniverset. Humaniora må få de samme forhold å arbeide under som andre forskningsområder har – og ikke bli behandlet som en utgiftspost med behov for særskilt oppmerksomhet. I arbeidet med å komme ut av den situasjonen HF-fagene befinner seg i, er det derfor ikke tilstrekkelig med gode innspill. Politikerne må oppsøkes og budskapet formidles på et vis som gir gjennomslag i praktisk politikk.

Og budskapet som må fremheves er at humaniorakrisen er et resultat av en systemkrise. Noe må gjøres annerledes. «De samhälleliga konsekvenserna av den utveckling som vi nu bevittnar kan vara genomgripande, då intellektualismens kultur – som oberoende av ekonomisk, politisk och social makt undrar och ifrågasätter – riskerar att inte längre ha en naturlig hemvist. Det kan förändra allt» (Bennich-Björkman, i Öberg et al.:214). Den såkalte humaniorakrisen her til lands er med andre ord bare et symptom på en svært alvorlig situasjon også de norske universitetene og høyskolene befinner seg i.

Litteratur

Öberg, Shirin Ahlbäck, Li Bennich-Björkman, Jörgen Hermansson, Anna Jarstad, Christer Karlsson, Sten Widmalm (red.) 2016. *Det hotade universitet*. Stockholm, Dialogos.

Kilder

Referater fra fakultetsstyresaker ved Det humanistiske fakultet, UiO, er fram til 2011 arkivert i papirversjon ved fakultetets arkiv. Referater fra fakultetsstyremøter fra 2011 er digitalisert:

www.hf.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/2012/.../v2-hf-aarsrapport-2011

www.hf.uio.no/om/strategi/arsplaner.../aarsplan_2011-2013

www.hf.uio.no/om/strategi/arsplaner.../aarsplan2012-2014

www.hf.uio.no/om/strategi/arsplaner-rapporter/aarsplan-2015-2017

Forskningsmeldinger:

Vilje til forskning. Stortingsmelding 20 (2004–2005).

Klima for forskning. Stortingsmelding 30 (2008–2009).

Lange linjer. Kunnskap gir muligheter. Stortingsmelding 18 (2012–2013).

Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024. Stortingsmelding 7 (2014–2015).

Handlingsrom for kvalitet. Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert handlingsrommet i universitets- og høyskolesektoren. 2010.

Ved et vendepunkt – Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi. NOU 2016:3.

Artikkelen er utenom fagfelleevaluering.